

NĚMECKÉ DIVADLO V 18. STOLETÍ

Klasicismus a osvícenství
Sturm und Drang

Německé divadlo v 18. století

■ OSVÍCENSTVÍ

■ Filozofie

- Evropa

- Německo

- Montesquieu, Rousseau, Holbach, Herder, Kant...

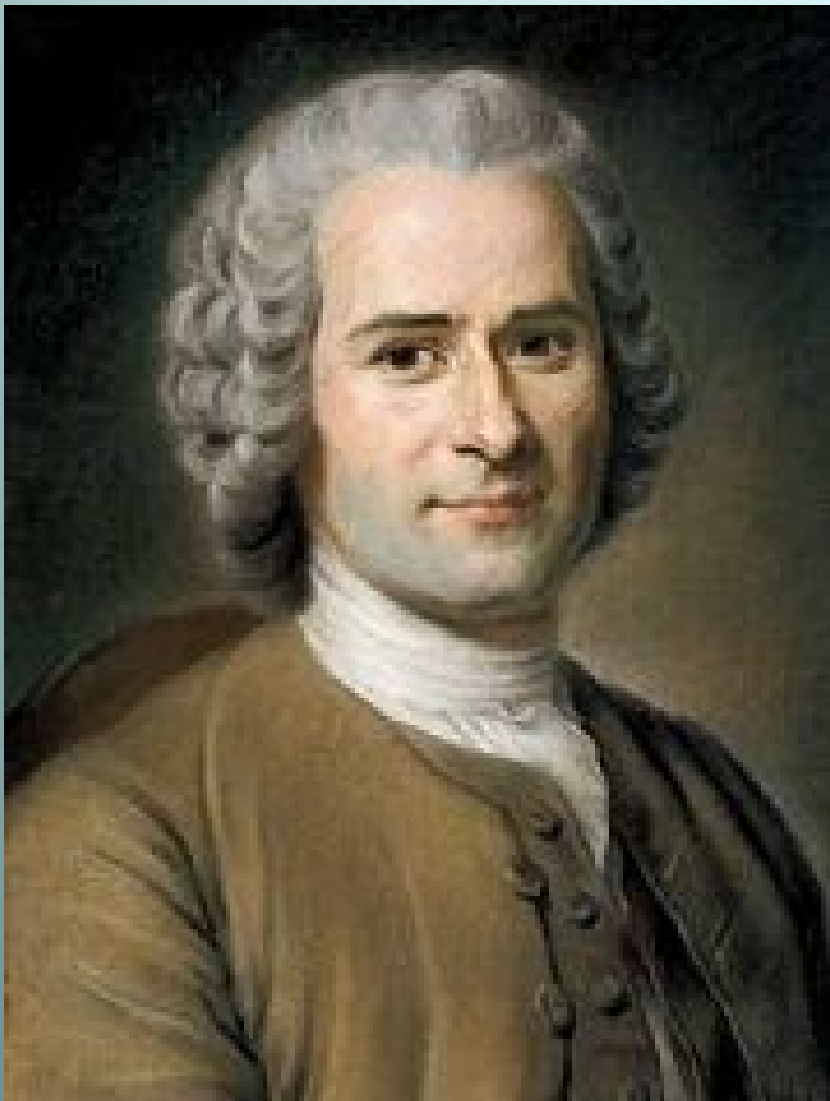
CHARLES DE MONTESQUIEU

1689 – 1755

JEAN-JACQUES ROUSSEAU

1712 – 1778

PAUL HOLBACH

1723 – 1789

IMMANUEL KANT

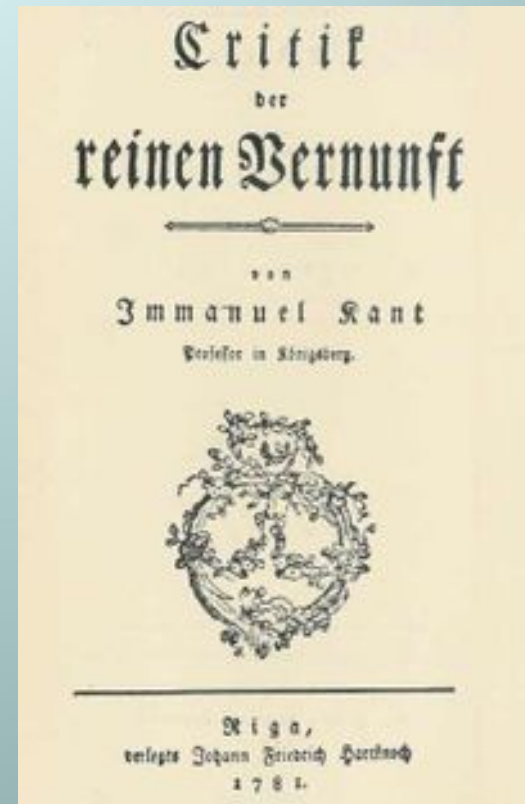
1724 – 1804

- Kritika čistého rozumu
- Kritika praktického rozumu
- Kritika soudnosti

Immanuel Kant

- Kritik der reinen Vernunft
- Kritika čistého rozumu

Immanuel Kant

- Ding an sich (věc sama o sobě)
  - člověk vnímá věci jen subjektivně, svými smysly – zkreslení
  - nemůžeme poznat podstatu věcí

Immanuel Kant

- Kategorický imperativ
  - Jednej vždy jen podle takové zásady, u níž by sis mohl zároveň přát, aby se stala obecně platným zákonem.
  - Jednej tak, abys lidství v sobě samém i v každé jiné osobě používal vždy jako účel, nikdy pouze jako prostředek.

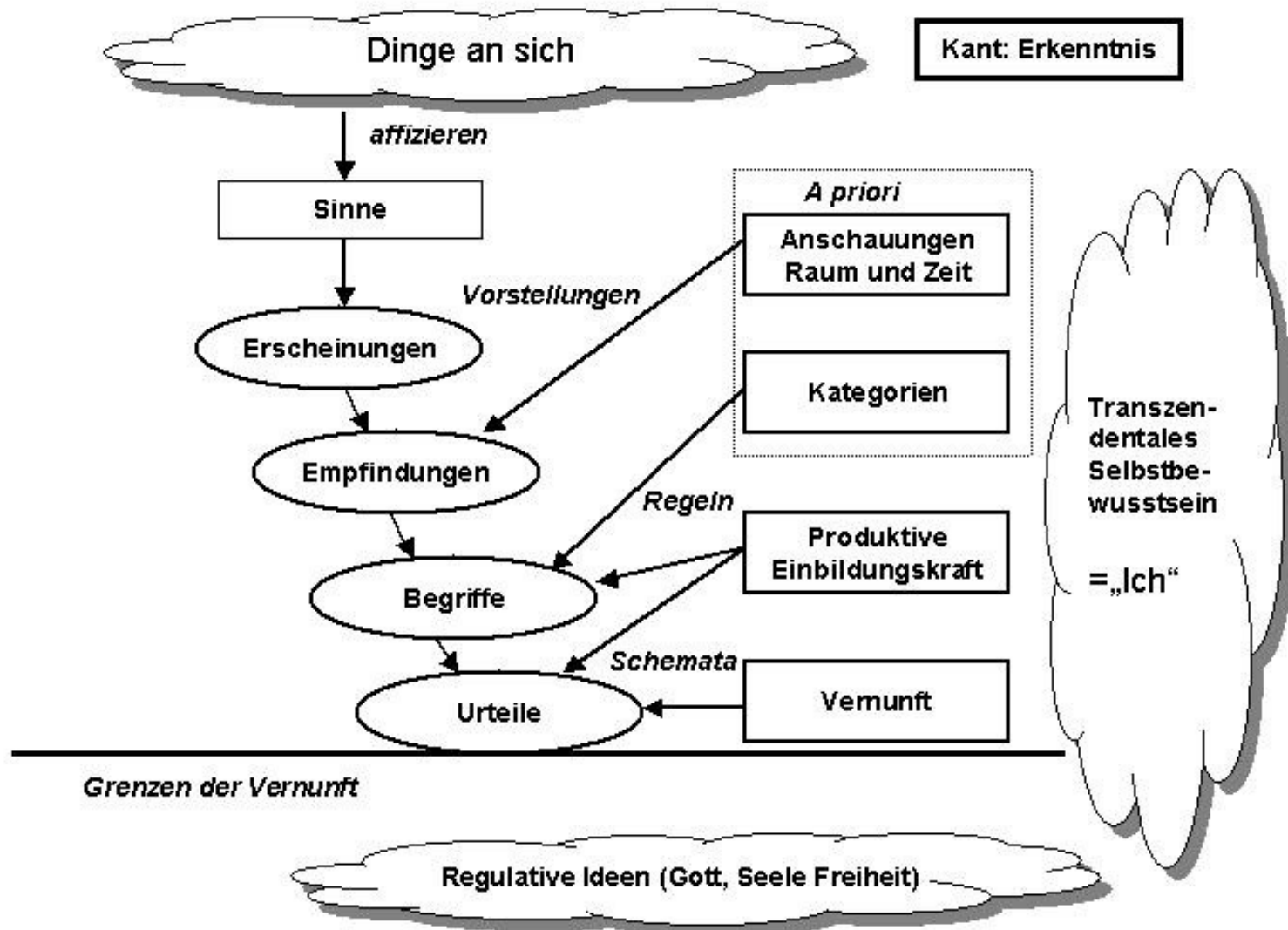
Immanuel Kant

- Dvě věci naplňují mysl vždy novým a rostoucím úžasem a úctou, čím častěji a více o nich člověk rozjímá: hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně.

Kant

- ***Co mohu vědět?***
  - teorie poznání (epistemologie, gnoseologie)
- ***Co mám činit?***
  - etika
- ***V co mohu doufat?***
  - filozofie náboženství

Immanuel Kant – teorie poznání

JOHANN CHRISTOPH GOTTSCHED

1700 – 1766

Německé divadlo v 18. století

- univerzitní profesor v Lipsku, učenec
- snaha povznést vzdělanost
- rozvoj německého jazyka (jazyk vzdělanců – latina, šlechta – francouzština)
- vydávání časopisů
- osvěta (negramotnost na konci 18 stol. cca 50% obyvatel)
- divadlo jako prostředek osvěty – pro všechny vrstvy, včetně negramotných lidových vrstev
- spojení s profesionálními hereckými společnostmi →

Německé divadlo v 18. století

- společnost Johanna Neubera a Karoliny Neuberové (založena 1727)
- **FRIEDERIKE CAROLINE NEUBEROVÁ**
(Neuberin)
1697 – 1760

Friederike Caroline Neuber(ová)

Německé divadlo v 18. století

- spolupráce s Gottschedem – reforma divadla („dobře zřízené divadlo“)
  - odstranění Haupt- und Staatsaktionen z repertoáru
  - burlesky
  - improvizace
  - Hanswurst – vyhnání Hanswursta z jeviště (Lipsko 1737)

Německé divadlo v 18. století

- systém pravidelných zkoušek
- výroba kostýmů, letáků apod.
- dohled nad soukromým životem herců – snaha zvýšit společenskou prestiž herců

Německé divadlo v 18. století

- reforma naráží na nezájem publika →
- kompromisy, spory s Gottschedem
- návrat hanswurstiád
- Hamburg 1735:
  - 203 představení
  - 75 celovečerních her
  - 93 aktovek
- rozchod s Gottschedem

Německé divadlo v 18. století

- **výsledek reformy:**
  - na německém jevišti se prosadilo pravidelné drama (svazek Německé jeviště)
  - proměna inscenačních postupů

Německé divadlo v 18. století

- *Gottschedovy hry:*
- Umírající Cato
- Pařížská krvavá svatba Jindřicha Navarrského

GOTTHOLD EPHRAIM LESSING

1729 – 1781

- **Mladý učenec** (vedla společnost Neuberové)
- **Miss Sara Sampsonová**
  - mýtus o Médeie, ale přeneseno do současné Anglie
  - první německá měšťanská tragédie

Německé divadlo v 18. století

- velký úspěch u měšťanského publika
- výrazné prvky sentimentalismu
- vzor: Diderot, anglické drama (překlady anglických autorů)
- zavržení francouzského klasicismu
- diskreditace Gottscheda

Německé divadlo v 18. století

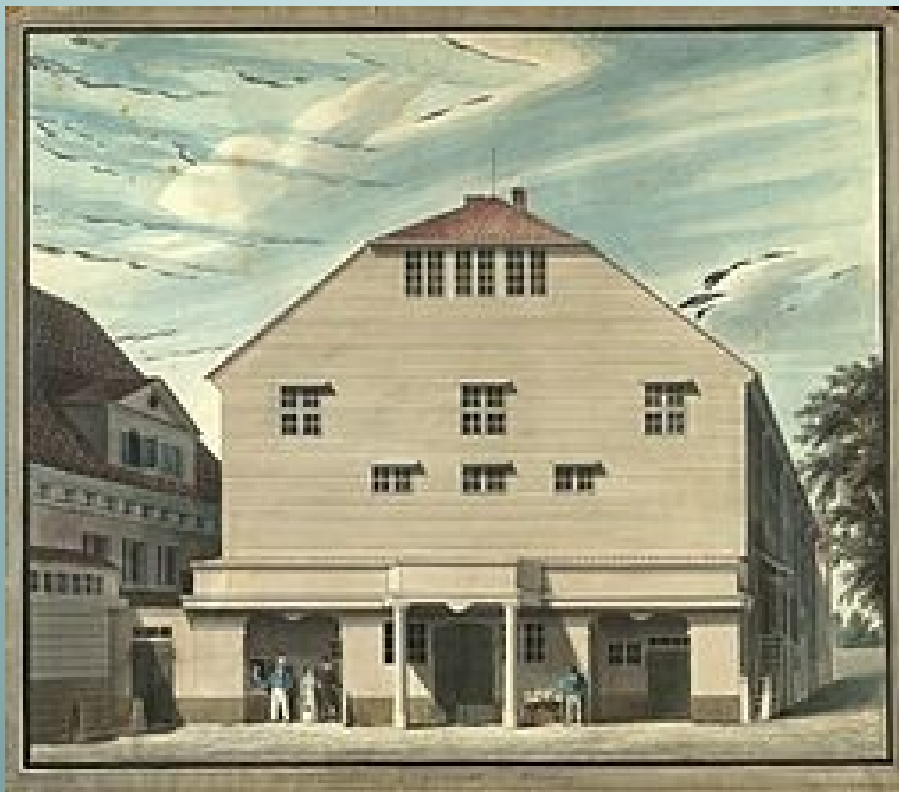
- **Mina z Barnhelmu** („první německá komedie“)
- **Emilia Galotti**
- **Moudrý Nathan**
  - judaismus, islám, křesťanství
  - filozofické básnické drama
  - blankvers

Německé divadlo v 18. století

- teoretické spisy:
- **Laokoon aneb o hranicích malířství a poezie**
- **Hamburská dramaturgie**

Německé divadlo v 18. století

■ Hamburské Národní divadlo (1767)

Německé divadlo v 18. století

- vyvrcholení snah měšťanských vrstev o zřízení stálého subvencovaného divadla
- Johann Friedrich Löwen
- plán zřídit neziskové divadlo podporované subvencemi
- finanční podpora 12 podnikatelů
- placený ředitel
- akademie pro výchovu herců
- Lessing – stálý kritik a poradce („dramaturg“)

Německé divadlo v 18. století

- potíže s repertoárem
- nezájem publika
- návrat k pokleslému repertoáru
- 1769 zánik Hamburského Národního divadla
- Hamburská dramaturgie (Lessing)
- „národní“ divadlo jako divadlo „občanské“

Německé divadlo v 18. století

Lessing:

- „Kde není národ, nemůže být ani národní divadlo.“

Německé divadlo v 18. století

■ **AUGUST WILHELM IFFLAND**

1759 – 1814

herec, dramatik, intendant

- divadlo v Mannheimu (1779)
- Franz Moor (*Loupežníci*)
- 37 her (např. *Zločin ze ctižádosti*, *Lovci...*)
- prostý život, jímavé situace, falešné romantizování...
- velký divácký úspěch

August Wilhelm Iffland

Německé divadlo v 18. století

■ **AUGUST FRIEDRICH VON KOTZEBUE**

1761 – 1819

dramatik

Německé divadlo v 18. století

- autor triviální dramatické literatury
- od r. 1787 do smrti nejpopulárnější světový dramatik
- 200 her
  - měšťanská dramata
  - historické hry
  - frašky
  - veršované hry

Německé divadlo v 18. století

- Kotzebue v Burgtheatru ve Vídni – čtvrtina repertoáru (1787 – 1867)
- 36 her přeloženo do angličtiny
- senzační náměty, strhující podívaná, sentiment...
- připravil nástup žánru melodrama (19. stol.)

Zavraždění Kotzebuea v Mannheimu

Německé divadlo v 18. století

- Některé hry A. Kotzebua
  - Zmatek nad zmatek
  - Cikánka a její děti
  - Žebračka a její syn
  - Čtveráctví panoše
  - Nevinní viníci aneb Žena v prodeji
  - Třeštílek
  - ...

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

STRUM UND DRANG

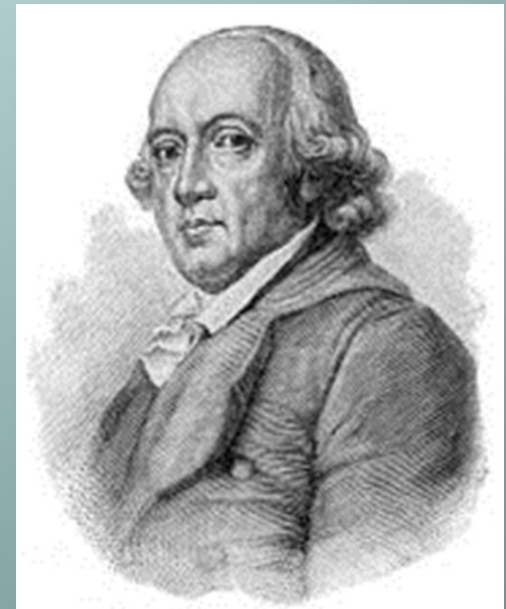
Hnutí bouře a vzdoru

1769 – 1785/86

JOHANN GOTTFRIED HERDER

1744 – 1803

- kritizuje aroganci osvícenství vůči prostým lidem
- vyzývá, aby byly jako umění uznány lidové písně a lidová poezie

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

Johann Gottfried Herder:

„Pro rozumné rozhodnutí je určující hlas
srdce.“

(ratio x emotio)

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

■ Sturm und Drang

- název podle komedie F. M. Klingera „Sturm und Drang“ (Bouře a vzdor)
- v Evropě ojedinělé izolované hnutí, nemá žádnou paralelu
- i v Německu působí jen na malý okruh sympatizantů

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- radikální vzpoura proti klasicismu a proti racionalismu
  - hnutí mladých autorů, kteří odmítají autority a tradice
  - vztah k osvícenství: SuD postuláty osvícenství přejímá, rozvíjí a kritizuje
  - zosťruje se sociální kritika
  - místo básníka píšícího podle pravidel – tvořivý génius

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- umění není jen napodobování přírody, ale nové tvoření (akt stvořitele)
- geniální umělec není vázán žádnými pravidly – odmítnutí pravidla tří jednot (místa, času, děje) i normativního členění žánrů (tragédie vs. komedie)
- časté proměny dějišť – na úkor přehlednosti a srozumitelnosti

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- odmítání francouzského klasicismu – zde je vzorem Shakespeare
- antické fatum (neovlivnitelný osud) je nahrazeno společensky determinovaným osudem individua
- zrušení pravidelné stavby dramatu
- šokující náměty
- složité děje

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- expresivní jazyk
  - výkřiky, nedokončené věty
  - silné výrazy – řeč obyčejných lidí, výrazy mladých
- vypjaté city
- nejednotnost postojů a postupů
- hry byly málo uváděny – působily především jako četba

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- **SuD je předzvěst romantismu – preromantismus**

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- **FRIEDRICH MAXIMILIAN KLINGER**
(1752 – 1831)
  - Sturm und Drang (Bouře a vzdor, 1776)

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang F. M. Klinger

- kamarád Goetheho
- jeho vzorem je Shakespeare
- opírá se o filozofické názory J. J. Rousseaua
- po r. 1785 se pokouší spojit ideály svého mládí s pravidly francouzského klasicismu

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

■ **JOHANN WOLFGANG GOETHE**

1749 – 1832

- Goetz z Berlichingenu se železnou pěstí (1773)
- Utrpení mladého Werthera (1774, román)
- Stella (1775)

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

■ **FRIEDRICH SCHILLER**

1759 – 1805

- Loupežníci (1781)
- Spiknutí Fieska v Janově (1783)
- Úklady a láska (1784)
- Don Carlos (1787)

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

■ **JACOB MICHAEL REINHOLD LENZ**

1751 – 1792

- Vychovatel (1774)
- Vojáci (1776)

Německé divadlo v 18. století / Sturm und Drang

- **HEINRICH LEOPOLD WAGNER**

1747 – 1779

- Vražedkyně dítěte (1776)